

Preporuke za dosljednu primjenu Zakona o zabrani diskriminacije BiH (ZZDBiH) u oblasti invalidnosti

Autor: Elvira Bešlija, pravni ekspert FSU u BiH

Sarajevo, mart 2017.

Ovaj dokument „Preporuke za dosljednu primjenu Zakona o zabrani diskriminacije BiH (ZZDBiH) u oblasti invalidnosti“ pripremljen je u okviru programa „Jednakost za sve: Koalicija organizacija civilnog društva u borbi protiv diskriminacije“ kroz Program grantova u okviru kojeg Fondacija za socijalno uključivanje u Bosni i Hercegovini (FSU u BiH) provodi projekat „Zagovaračka kampanja – Prevazilaženje diskriminacije osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka invaliditeta između ratnih i neratnih OSI“. Projekat finansiraju USAID i Fond otvoreno društvo BiH.

Ovaj dokument je pripremljen uz podršku američkog naroda preko Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Autori ovog dokumenta su odgovorni za njegov sadržaj i stavovi koji su u njemu izneseni ne odražavaju stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

F S U u B i H • Ф С У у Б и Х • Z S U u B i H • S I F in B i H

Branilaca Sarajeva 47 • 71000 Sarajevo • Tel + 387 33 219 313 • Fax + 387 33 219 314

Email: sif@sif.ba • Web <http://www.sif.ba>

SADRŽAJ

I – UVOD	1
I1. Analiza sistemske diskriminacije osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka invalidnosti između ratnih i neratnih OSI	1
I-1. Tabela prikaz svih primanja	3
I-2. Objedinjeni zaključci sa održanog "Okruglog stola" i "fokus grupa"	4
II. - Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine ..	5
II-1. Uvod.....	5
II-2. Načela Strategije.....	6
II-3. Ciljevi Strategije.....	6
II-4. Praćenje primjene Strategije.....	7
III. - Zakon o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore osobama sa invaliditetom	8
III-1. Uvod.....	8
IV. - Ukidanje diskriminacije.....	11
IV-1. Uvod.....	11
IV-2. - Procjena invaliditeta - Igra procenata.....	12
V. - Drugi zakoni.....	13
V-1. Zakoni koji definišu materijalna davanja.....	13
V-2. Zakoni koji definišu nematerijalna davanja.....	15
VI. - Opšti zaključak i preporuke.....	17

I – UVOD

Preporuke za dosljednu primjenu ZZD BiH u oblasti invalidnosti odnose se na otklanjanje diskriminacije po osnovu uzroka invalidnosti između neratnih i ratnih OSI. Preipremljene su na osnovu prethodnog dokumenta „Analiza sistemske diskriminacije osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka invalidnosti između ratnih i neratnih OSI“, kao i zaključaka sa Okruglog stola „Diskriminacija i kako je prevazići?“ (Sarajevo, 14.12.2016.) i fokus grupa (Sarajevo, 24.11.2016. i Mostar, 5.12.2016.).

Takođe, imala se u vidu i „Strategija za unaprijeđenje prava i položaja osoba sa invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine (2016- 2021) usvojena od strane Vlade FBiH 23.12.2016. godine.

Na osnovu svih prethodnih analiza, usvojene Strategije i zaključaka u dosadašnjim aktivnostima fokusirali smo se na nacrt „Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osobama sa invaliditetom“ naglašavajući članove koji ukidaju diskriminaciju po osnovu uzroka invalidnosti. Za to su dva razloga osnovna;

- Nacrt Zakona je 2014. usvojen na Predstavničkom domu Parlamenta FBiH (sa amandmanima), dvije godine nije stavljen na dnevni red Doma naroda Parlamenta FBiH da bi bio vraćen Vladi FBiH (sada u novom sazivu) bez ikakvih sugestija ili komentara. Dakle, on je na neki način „zamrznut“.
- To je „krovni“ zakon čije usvajanje bi tražilo izmjenu čitave legislative u oblasti invaliditeta neratnog i ratnog. Stoga su preporuke za izmjenu u drugim zakonima koji regulišu ovu oblast date na osnovu pomenutog Zakona te nisu mogle imati amandmansku formu.

Paradoksalno je da samo usvajanje Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osobama sa invaliditetom ne traži nikakva dodatna sredstva u budžetu FBiH. Tek u drugom koraku, usklađivanju drugih zakona sa pomenutim zakonom, bilo bi neophodno definisati izvore dodatnih sredstava.

I. – Zaključci iz prethodnih aktivnosti i analiza

I1. Analiza sistemske diskriminacije osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka invalidnosti između ratnih i neratnih OSI, bila je fokusirana na diskriminaciju po osnovu uzroka invaliditeta između ratnih i neratnih OSI.

U njoj je kroz navode zakonskih propisa te neke primjere definisano da je diskriminacija na djelu, da je ozakonjena u sistemu.

Osobe sa neratnim invaliditetom međusobno, na raznim zvaničnim ili nezvaničnim skupovima, sa partnerima iz NVO koji se bave pitanjima invaliditeta, prijateljima, često razgovaraju o tome koliko i gdje su diskriminisane, koliko je to za sve njih teško, koliko im smeta i koliko ih ugrožava.

O tome na žalost, uz časne izuzetke, manje ili rjeđe razgovarano je sa predstavnicima vlasti.

Diskriminacija je na djelu i postavlja se pitanje kako je prevazići?

Početak svih akcija na prevazilaženju diskriminacije bila je analiza problema ovog oblika diskriminacije.

U Federaciji BiH postoje različiti oblici diskriminacije osoba sa invaliditetom u odnosu na druge građane u BiH kao i između samih osoba sa invaliditetom po vrsti, uzroku nastanka invaliditeta i mjestu stanovanja.

Ozakonjene su velike razlike u pravima s obzirom na status pojedinih kategorija osoba sa invaliditetom.

To se vrlo direktno može nazvati „različitošću među jednakima“.

Ovo je problem o kojem osobe sa neratnim invaliditetom govore i na koji ukazuju.

Okosnicu analize o pravima osoba s invaliditetom u zakonodavstvu BiH čini Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom iz 2006. godine (i pripadajući Fakultativni protokol) koja predstavlja krucijalni korak u percepciji prava osoba s invaliditetom kao pravno obavezne kategorije.

U BH zakonodavstvu postoji neposredna i sistemska diskriminacija utvrđena u mnogim odredbama u raznim propisima svih nivoa, a direktno se odnosi na osobe sa invaliditetom po osnovu uzroka/okolnosti nastanka invaliditeta, gdje mnoga prava ratni vojni invalidi (RVI) ostvaruju u znatno većem obimu, a osobe sa invaliditetom sa uzrokom tzv. neratnog ili civilnog invaliditeta ista prava ostvaruju u znatno umanjenom nivou ili ih nikako ne ostvaruju.

Analiza je morala biti urađena da bi se jasno i dokumentovano ukazalo koliko velikih je razmjera diskriminacija.

Ova tema predstavlja otvaranje procesa koji je dio rješenja reforme socijalne zaštite.

Cilj te reforme je da ne smije biti diskriminacije među osobama sa invaliditetom po osnovu uzroka invaliditeta i mora postojati jedinstven pristup koji će biti jednak za osobe sa invaliditetom - RVI i 'neratne'.

Kolike su razmjere ozakonjenje diskriminacije najbolje nam pokazuje razlika u ostvarivanju prava po stepenu oštećenja:

- Osobe sa civilnim invaliditetom ostvaruju prava samo ako imaju stepen oštećenja 90 i 100%.
- Civilne žrtve rata ako im je stepen oštećenja 60 % i više,
- Ratni vojni invalidi ako imaju stepen oštećenja 20 % i više.

Ove razlike se ogledaju kroz novčana davanja čiji prikaz je u datoj tabeli.¹

---

¹ Vidi Elvira Bešlija „Analiza sistemske diskriminacije osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka invalidnosti između ratnih i neratnih OSI“, novembar 2016., str. 16

I - 1. Tabelarni prikaz svih primanja

TABELA A - Razlike u iznosima:

Osoba sa istom vrstom i stepenom invaliditeta (podaci o najtežem stepenu invaliditeta) koji ostvaruju 100% iznosa za tri ista prava: invalidninu, dodatak za pomoć i njegu i ortopedski dodatak, ostvaruju naknade u sljedećim iznosima

GRUPA	%	OSOBE SA NERATNIM INVALIDITETOM				CIVILNE ŽRTVE RATA				² RATNI VOJNI INVALIDI				
		Lična invalidnina	Novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe	Ortopedski dodatak	Ukupno	Lična invalidnina	Novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe	Ortopedski dodatak	Ukupno	Lična invalidnina	Novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe	Ortopedski dodatak	Ukupno	
1	I	100%	109,00	274,00	19,00	402,00	574,00	574,00	166,00	1314,00	805,64	805,64	292,05	1903,33
2	II (I)*	100%	109,00	274,00	19,00	402,00	419,00	402,00	126,00	947,00	588,12	563,95	233,64	1385,71
3	III (II)*	90%	82,00	137,00		219,00	316,00	287,00	98,00	701,00	443,10	402,82	177,24	1023,16
4	IV	80%					247,00			247,00	346,43		136,96	483,39
5	V	70%					184,00			184,00	257,80			257,80
6	VI	60%					103,00			103,00	145,02			145,02
7	VII	50%									104,73			104,73
8	VIII	40%									56,39			56,39
9	IX	30%									48,34			48,34
10	X	20%									40,28			40,28

² Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata:

„Naredba o primjeni iznosa za određivanje visine mjesečnih novčanih primanja za korisnike braniteljsko-invalidske zaštite,“

U Analizi je opisano stanje u oblasti uz konstataciju da je institucionalni okvir zadužen za provedbu propisa o pravima na materijalnu podršku i zaštitu osoba sa invaliditetom u Federaciji BiH različit i složen.

Prava osoba sa invaliditetom ostvaruju po nekoliko zakona i na više nivoa vlasti, i to:

- Osobe sa 'neratnim' invaliditetom i civilne žrtve rata po 'Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom'
- Ratni vojni invalidi ostvaruju prava po 'Zakonu o boračko-invalidnoj zaštiti u Federaciji BiH'
- Invalidi rada po 'Zakonu o penzijsko-invalidskom osiguranju'
- Obuhvat korisnika i novčani iznosi su također izrazito neujednačeni.

Iz svega navedenog, Zaključci iz analize koje smo dobili su vrlo jasni

- Diskriminacija između osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka nastanka invaliditeta dokazano postoji.
- Može se nazvati i „različitost među jednakima“
- Diskriminacija je svakako najvidljivija u novčanim davanjima.
- Nastavlja se u ostvarivanju prava na liječenja, pomagala.
- Ističemo ove oblasti koje su najosjetljivije u društvu, i na najgori mogući način osobe sa neratnim invaliditetom tretiraju kao manje vrijedne.
- Potrebe osoba sa neratnim invaliditetom prema našim propisima su manje važne za društvo, barem u kontekstu istih potreba po osnovu iste invalidnosti a različitih mogućnosti, odnosno tretmana u ostvarivanju prava.
- Osobe sa neratnim invaliditetom su politički gotovo pa nevidljiva kategorija, ako se samo uzme u obzir kolika je razlika brige društva za zaštitu najranjiviju skupinu.
- Ova „diskriminacija među jednakima“ je svakako i uvredljiva i ponižavajuća.

I -2. Objedinjeni Zaključci sa održanih „Okruglog stola“ i „fokus grupa“ osoba sa invaliditetom

Nakon izrade analize održan je „Okrugli sto“ i dvije „fokus grupe“ na kojima su osobe sa invaliditetom/predstavnici organizacija OSI, drugih NVO koje se u svom radu bave pitanjima invaliditeta, predstavnici institucija i ministarstava, diskutovali o nalazima iz analize.

Jedna od najvažnijih aktivnosti je bila identifikacija problema koji uzrokuju diskriminaciju osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka invaliditeta

Fokus diskusija je bio na svim važnim segmentima u kojima je prisutna diskriminacija po osnovu uzroka invaliditeta, uključujući materijalna i nematerijalna prava osoba sa invaliditetom, kao i analizu cjelokupnog stanja u ovoj oblasti.

Cilj je bio da se uz očekivana različita mišljenja, dođe do mogućeg konsenzusa o konkretnim preporukama za uklanjanje ove vrste diskriminacije.

Istaknuto je da nije moguće odmah riješiti problem, već samo možemo otvoriti proces i usvojeni su zaključci:

1. Prihvata se dokument „Analiza sistemske diskriminacije osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka invalidnosti između ratnih i neratnih OSI“
2. Svrha Analize je da se na osnovu njenih nalaza pripreme preporuke
3. Postoji saglasnost da se mora ukinuti diskriminacija po osnovu uzroka invaliditeta
4. Sve osobe sa invaliditetom, bez obzira na uzrok, su predmet i subjekat jedinstvenog sistema socijalne zaštite
5. Nadoknade za invalidnost nisu socijalne nadoknade, već nadoknade za izjednačavanje mogućnosti
6. Ukinuti diskriminaciju i izjednačiti prava i u nematerijalnim pravima, np. pravo na ortopedska i druga pomagala
7. Potrebno je primijeniti postojeći Zakon o zabrani diskriminacije i UN Konvenciju kako bi se otklonila diskriminacija (naknade i kategorije)
8. Zagovarati usvajanje Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške lica sa invaliditetom
9. Usvojiti 'Jedinstven pravilnik o ocjenjivanju invaliditeta' u Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja
10. Za RVI treba naći način da im se kompenzira njihovo učešće u ratu (kroz borački dodatak i poseban Fond)
11. U izradi preporuka, zakona i strategija angažovati eksperte i ljude sa iskustvom.
12. Formirati Radne grupe koje bi pratile implementaciju
13. Važno je da se podrži i usvoji Strategija za unapređenje prava i položaja OSI koja daje osnove za otklanjanje uzroka diskriminacije. Strategija je na neki način osnov da se usvoji Zakon o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške lica sa invaliditetom – bez prihodovnog cenzusa

II. - Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine

II - 1. Uvod

Polazeći od činjenice da je Federacija BiH imala strateški operativni dokument za oblast invalidnosti „*Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011-2015 godine*“, koji je istekao a mnogo od planiranog nije implementirano, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je, na prijedlog Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, donijela *Rješenje o imenovanju Radne grupe za izradu Strategije u oblasti invalidnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine 2016.-2021.*³ U Radnu grupu uključeni su predstavnici federalnih ministarstava u kojima se rješavaju pitanja od značaja za položaj osoba s invaliditetom, kao i predstavnici Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

Nakon izrade radne verzije dokumenta, a potom održane javne rasprave urađen je finalni tekst, tako da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na 84. sjednici, održanoj dana 23.12.2016. godine, donijela

ODLUKU O USVAJANJU STRATEGIJE ZA UNAPREĐENJE PRAVA I POLOŽAJA OSOBA S INVALIDITETOM U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE (2016-2021.)⁴

I - Usvaja se Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine (2016-2021.).

³ „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 22/16.

⁴ „Službene novine Federacije BiH“ broj 102/16

II -Za realizaciju ove odluke zadužuju se Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Federalno ministarstvo kulture i sporta, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata/Federalno ministarstvo za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo pravde, Federalni zavod za statistiku, Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom i Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine.

Sugerira se kantonalnim vladama i nevladinom sektoru da u okviru svojih nadležnosti poduzmu sve potrebne radnje na provođenju ove strategije.

III. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine će u roku od tri (3) mjeseca od dana stupanja na snagu ove odluke, posebnim rješenjem, a na prijedlog nadležnih institucija iz tačke II. ove odluke, imenovati interresorno i intersektorsko Koordinaciono tijelo Vlade Federacije Bosne i Hercegovine, koje će biti zaduženo za praćenje, usmjeravanje i izvještavanje o realizaciji aktivnosti planiranih ovom Strategijom.

IV. Ova strategija će biti objavljena na web stranici Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i na web stranicama svih nadležnih institucija iz tačke II. ove odluke.

II – 2. Načela Strategije

Načela na kojima je definirana ova Strategija preuzeta su iz Konvencije i evropskih strateških dokumenta za oblast invalidnosti u kojem osobama sa invaliditetom se treba omogućiti sljedeće:

- princip nezavisnosti - osobama sa invaliditetom se treba omogućiti da održavaju najveći mogući nivo nezavisnosti u svim segmentima života
- princip slobode izbora - osobama sa invaliditetom se treba omogućiti da donose vlastite odluke slobodnom voljom kad god je to moguće
- princip punog učešća - osobama sa invaliditetom se treba omogućiti da maksimalno sudjeluju u svim aktivnostima i aspektima društva
- princip jednakosti – osobama sa invaliditetom se trebaju staviti na raspolaganje iste/jednake mogućnosti koje su na raspolaganju drugima i
- princip poštivanja ljudskog dostojanstva - osobama sa invaliditetom se treba omogućiti poštivanje njihovog urođenog dostojanstva.

II – 3. Ciljevi Strategije

Sljedeći koncept „Nacrta Strategije Vijeća Evrope za invaliditet 2016-2021.“ odlučeno je da se definira generalni cilj strategije, a zatim da se odrede prioritetna područja u kojima će se definirati specifični ciljevi.

Kroz generalne i specifične ciljeve uvodi se princip kojim se proklamuju aktivnosti u kojima se uvodi obaveza multisektorske provedbe nekih aktivnosti Strategije, gdje se naročita koordinacija očekuje od resora zdravstva, obrazovanja i socijalne zaštite.

Također, definisano je kvalitetno angažovanje resora prostornog uređenja i prometa i komunikacija, kao ključnih institucija za uključivanje osoba sa invaliditetom i njihovo sudjelovanje u svim oblastima života.

U smislu navedenog, specifični ciljevi Strategije definisani su na sljedećim prioritetnim pitanjima:

- Jednakost i nediskriminacija
- Pristupačnost
- Uključivanje

- Prevencija i rana intervencija
- Podrška i zaštita
- Podizanja svijesti javnosti, prevazilaženje predrasuda i stereotipa, te
- Podizanje kapaciteta organizacija osoba s invaliditetom

Za svaki od specifičnih ciljeva prije definisanja aktivnosti dat je kratki uvod kojim se objašnjava razlog zašto je postavljen taj specifični cilj.

Definisano je devet (9) specifičnih ciljeva, i to:

1. Poboljšati status osoba s invaliditetom kroz unapređenje zakonodavnog okvira i osiguranje pravne podrške i zaštite prava osoba s invaliditetom.
2. Unaprijediti pristupačnost okruženja za osobe s invaliditetom kroz uklanjanje arhitektonskih i informacijsko-komunikacijskih barijera, kao ključni aspekt za njihovo potpuno uključivanje u društvenu zajednicu.
3. Uključiti osobe s invaliditetom u sve oblasti života ravnopravno sa drugima, posebno u oblasti obrazovanja, kulturnog, sportskog, javnog i političkog djelovanja.
4. Unaprijediti programe prevencije invaliditeta i programe rane detekcije i intervencije u ranom rastu i razvoju.
5. Unapređivati kvalitetu i dostupnost usluga te uspostavljati nove usluge u skladu sa potrebama osoba s invaliditetom.
6. Jačati zapošljavanje i samozapošljavanje osoba s invaliditetom.
7. Sprečavati svaki oblik iskorištavanja, zlostavljanja i nasilja osoba s invaliditetom.
8. Podizati svijest javnosti o problemima pitanja invalidnosti s ciljem uklanjanja predrasuda, kulturoloških i psiholoških barijera.
9. Jačati kapacitete organizacija osoba s invaliditetom i garantovati njihovo učešće u svim društvenim procesima.

II – 4. Praćenje primjene Strategije

Zbog važnosti pitanja invalidnosti u kontekstu evropskih integracija, složenosti ovog strateškog dokumenta, izuzetnog značaja praćenja provedbe Strategije i općenito stanja u oblasti invalidnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine u narednom periodu, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je u skladu sa Odlukom V. broj 2209/2016 tačka 3, pokrenula postupak osnivanja interresornog i intersektorskog „Kordinacionog tijela Vlade Federacije Bosne i Hercegovine za praćenje, usmjeravanje i izvještavanje o realizaciji aktivnosti Strategije za unapređenje prava i položaja osoba sa invaliditetom u Federaciji BiH (2016-2021)“.

Postupak imenovanja članova ovog tijela je u toku.

Predstavnici udruženja osoba sa invaliditetom i neratnih i ratnih, morali bi biti članovi ovog interresornog i intersektorskog Kordinacionog tijela Vlade FBiH.

III. - Zakon o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore osobama sa invaliditetom

III – 1. Uvod

U cilju prevazilaženja diskriminacije u pogledu zaštite osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka nastanka invaliditeta pripremljen je i u Parlamentarnu proceduru upućen Zakon o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osoba sa invaliditetom⁵.

Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH je usvojio Nacrt ovog Zakona 2014. i isti je upućen na razmatranje i usvajanje u Domu naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine.

Zakonodavno-pravna komisija Doma naroda je Nacrt ovog Zakona 2016. vratila novoj Vladi Federacije BiH ali bez ikakvih sugestija za doradu.

Za donošenje „Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore osobama sa invaliditetom“ nadležni organ je dao obrazloženje, koje je sastavni dio predloženog Nacrta Zakona i objavljen je uz njega.

Potreba za donošenjem ovog Zakona potvrđena je i u novousvojenoj „Strategiji za unapređenje prava i položaja osoba sa invaliditetom u Federaciji BiH (2016-2021)“, u Specifičnom cilju 1. koji glasi: „Poboljšati status osoba s invaliditetom kroz unapređenje zakonodavnog okvira i osiguranje pravne podrške i zaštite prava osoba s invaliditetom“, gdje su jasno definisane aktivnosti:

1.1. Izvršiti analizu usklađenosti zakona u Federaciji Bosne i Hercegovine iz oblasti koje tretira ova Strategija sa Konvencijom.

1.2. **Uskladiti i dopuniti postojeće zakone sa Konvencijom.**

1.3. **Usvojiti/donijeti nove zakonske i podzakonske akte koji će unaprijediti status osoba s invaliditetom.**

Ove odredbe u Strategiji se povezuju u kontekstu obaveze donošenja ovog Zakona. Dakle, sprovođenje Strategije nije moguće bez donošenja Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osobama sa invaliditetom.

a) Pravni temelj za donošenje zakona

Ustavni temelj za donošenje ovog zakona sadržan je u odredbama člana III.2.e/, u vezi sa članom III.3.(3). Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, kojim je utvrđeno da, federalna vlast ima pravo utvrđivati politiku i donositi zakone koji se tiču socijalne politike.

b) Razlozi za donošenje ovog zakona

Na području Federacije Bosne i Hercegovine je prisutna konstantna diskriminacija osoba sa invaliditetom, te mjere koje su se do sada poduzimale za njenu eliminaciju nisu dale konkretne rezultate. Prema relevantnim međunarodnim instrumentima i Zakonu o zabrani diskriminacije, nejednakost u razini pomoći i kriteriji za ostvarivanjem prava na pomoć korisnika, na temelju njihovog statusa, u ovisnosti od uzroka nastanka invaliditeta predstavlja izravnu diskriminaciju, a koja se nažalost primjenjuje u postupcima ostvarivanja prava.

U ovisnosti od propisa koji pružaju podršku osobama sa invaliditetom, osobe sa invaliditetom se kategoriziraju po različitim grupama po stepenu oštećenja organizma u visini

- od 20%-100 % po propisima o ratnim vojnim invalidima

---

⁵ Web Doma naroda Parlamenta Federacije BiH, 'Zakoni u proceduri' broj 02-02-310/14 od 11.3.2014. godine

- 90 % i 100 % po Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom – „neratni invalidi“
- od 60%-100 % za civilne žrtve rata;
- te 30 % po propisima penzijsko-invalidskog osiguranja.

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je u tom smislu donio Zaključak da se svi zakoni, koji tretiraju pitanja invaliditeta i koji su od značaja za osobe sa invaliditetom ubuduće donose u skladu sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom i drugim dokumentima relevantnim za oblast invalidnosti.

Isto tako naloženo je nadležnom ministarstvu rada i socijalne politike, ministarstvu za pitanja branitelja i RVI, ministarstvu financija i NVO da pokrenu međusektorske aktivnosti iznalaženja modela zaštite osoba sa invaliditetom na principu nediskriminacije temeljem nastanka invaliditeta, te da se naknade na temelju invaliditeta izjednače, a da se utemelji novi oblik prava za ratne zasluge za branitelje i za stradanja u ratu za civilne žrtve rata.

Principi nediskriminacije su utemeljeni i u međunarodnim dokumentima koje je Bosna i Hercegovina ratificirala, te samim tim preuzela obavezu da se u procesu evropskih integracija, a prilikom donošenja propisa iz te oblasti, temeljna načela i principi iz tih dokumenata ugrade u njihove tekstove.

c) Obrazloženje predloženih pravnih rješenja

Nacrt ovog Zakona, čija sudbina „pokretanja -vraćanja“ pokazuje da vlasti u Federaciji nisu spremne uraditi stvarne promjene u smislu prevazilaženja diskriminacije u ovoj oblasti.

Međutim, Nacrt ovog Zakon u svojim odredbama je jasan.

Član 1.

Ovim članom, a i samim Zakonom, se na jedan nov način pristupa uređenju ostvarivanja temeljnih prava materijalne potpore za sve osobe sa invaliditetom bez obzira na uzrok njegovog nastanka. (invaliditet kao posljedica ratnog djelovanja i ratnih okolnosti; invaliditet kao posljedica bolesti urođene ili stečene i invaliditet kao posljedica povrede na radu ili profesionalnog oboljenja).

Član 2.

Ovim članom se definira pojam osobe sa invaliditetom, koji je približen definiciji osobe sa invaliditetom iz člana 1. stav 2. Konvencije UN-a o pravima osoba sa invaliditetom.

U članu 2., stav 4. glasi:

„Lica sa invaliditetom iz stava 1. ovog člana se ovim Zakonom tretiraju na jedinstveni način i imaju jednak pristup u ostvarivanju osnovnih prava materijalne podrške lica sa invaliditetom, bez obzira na uzrok i okolnosti njegovog nastanka:

- posljedica ratnih djelovanja-ratni vojni invalidi, civilne žrtve rata
- posljedica bolesti urođene ili stečene – neratni invaliditet ili
- invaliditet kao posljedica povrede na radu ili profesionalnog oboljenja“.

Član 3. navodi „Jedinstvena načela u smislu ovog Zakona su :

- **nediskriminacija po osnovu vrste i uzroka nastanka invaliditeta**
- spolna, starosna, vjerska, rasna, nacionalna, te svaka druga po bilo kojoj drugoj osnovi
- dostupnost i jednak tretman u ostvarivanju prava lica sa invaliditetom.

Član 4.

Radi ostvarenja cilja zbog kojeg se ovaj Zakon i donosi, u ovom članu je utvrđena obaveza svih organa i institucija sa područja Federacije Bosne i Hercegovine, da svako iz okvira svoje nadležnosti, u svojim posebnim zakonima, a u ovisnosti od djelatnosti, ugradi i razradi temeljna načela utvrđena ovim Zakonom, te da predvide i druga specifična prava koja mogu ostvariti osobe sa invaliditetom, a koja će biti u funkciji njihove zaštite i stvaranja mogućnosti za njihov bolji položaj u društvu.

Član 5.

Ocjena svih osoba sa invaliditetom se vrši na temelju Liste invaliditeta, kako bi se izbjegle ocjene medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja po različitim aktima i kriterijima, što je do sada direktno vodilo u diskriminaciju, a za posljedicu imalo da se za isti stupanj oštećenja organizma primale različite visine naknada za ista prava.

Član 6. - Član 13.

Ovim članovima su predviđena temeljna prava na materijalnu potporu svih osoba sa invaliditetom sa oštećenjem organizma u visini od 60%-100 %, koja će se ostvarivati na jednak način i pod jednakim uvjetima, bez obzira na uzrok nastanka invaliditeta.

Također je onemogućeno da se prava utvrđena ovim Zakonom ne mogu posebnim zakonima mijenjati niti po vrsti, niti po obimu, a organima i institucijama u čijoj je nadležnosti zaštita osoba sa invaliditetom ostavljena je mogućnost da posebnim zakonima, svako iz okvira svoje nadležnosti mogu utvrditi i druga prava, koja će biti u funkciji zaštite osoba sa invaliditetom.

Utvrđena je i jedinstvena osnovica za određivanje mjesečnih novčanih primanja za pojedina prava u nominalnom iznosu od 274,00 KM, što predstavlja 80% od najniže cijene rada utvrđene općim kolektivnim ugovorom, kao i način njenog usklađivanja.

Član 18.

Ovim članom je predviđena obveza svim institucijama, u čijoj je nadležnosti zaštita osoba sa invaliditetom i pitanja od značaja za položaj osoba sa invaliditetom, da u roku od jedne godine od dana stupanja na snagu ovog zakona, usklade svoje zakone sa temeljnim principima i načelima sadržanim u ovom zakonu. Nakon usaglašavanja, a prilikom ostvarivanja prava bit će postignut cilj eliminiranja diskriminacije između osoba sa invaliditetom u pogledu temeljnih prava materijalne potpore i visine njihovih naknada, jer će biti izjednačene za sve osobe sa invaliditetom, bez obzira na uzrok njegovog nastanka.

Član 19. bitan je kao i prethodni zbog dosadašnje diskriminacije u ocjeni procenta invaliditeta, i glasi: „Postojeću Listu invaliditeta Institut je dužan u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona uskladiti sa odredbama ovog Zakona.

d) Amandmani

Na osnovu zahtjeva organizacija osoba sa invaliditetom, na sjednici 13. juna 2014. godine Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH je usvojio

Prijedlog zaključaka uz Nacrt Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore za OSI

Na posljednjoj sjednici Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, obavljena je i zaključena rasprava o Nacrtu Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore za osobe sa invaliditetom, a izjašnjavaње je odloženo za prvu narednu sjednicu.

U toku rasprave istaknuto je niz primjedbi i sugestija na predloženi tekst Zakona, a koje bi mogle uticati da prilikom izjašnjavanja ponuđeni tekst ne bude prihvaćen.

U skladu sa navedenim, a imajući u vidu istaknute primjedbe, usvojeni su Zaključci, koji su dostavljeni Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine uz prijedlog da se isti usvoje i zajedno sa Nacrtom zakona upute u javnu raspravu.

Prijedlog zaključaka je sastavni dio dokumenta „Nacrt Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore za OSI“, i nalazi se kao amandman uz dokument za 'Javnu raspravu' i potom za ugrađivanje u Prijedlog Zakona, kao slijedi:

1. Utvrđuje se Nacrt Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore za osobe sa invaliditetom i prijedlog Zaključaka, te se zajedno upućuju u javnu raspravu koja će trajati 120 dana.
2. Obavezuje se predlagač Zakona da prilikom sačinjavanja Prijedloga zakona, ove Zaključke ugradi u tekst Prijedloga.
3. **Iz teksta Zakona brisati i mijenjati sve članove kojima je predviđen prihodovni cenzus kao uslov za ostvarivanje prava.**
4. Obavezuje se predlagač da u Prijedlog zakona ugradi odredbu kojom će se, kroz posebne zakone, osigurati dostignuti nivo novčane materijalne potpore koju su po dosadašnjim propisima imali ratni vojni invalidi i civilne žrtve rata .
5. Obavezuje se predlagač da u tekst Prijedloga zakona ugradi odredbe koje se tiču finansiranja saveza organizacija osoba sa invaliditetom .

Posebno bitan zaključak u ovom amandmanu je tačka 3. kojom se u Nacrtu Zakona mijenjaju članovi 15, 16 i 17 koji definišu prihodovni cenzus.

Ovim amandmanom u Nacrtu Zakona prihodovni cenzus se poništava.

IV. - Ukidanje diskriminacije

Uvod

Da bi se postigla jednakost u ostvarivanju temeljnih prava materijalne potpore za sve osobe sa invaliditetom bez obzira na uzrok njegovog nastanka, neophodno je primjeniti odredbe UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom⁶ kao ključnog međunarodnog akta, odredbe UN Agende 2030⁷, te usvojene bh dokumente iz oblasti, prvenstveno „Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije“⁸, Politike u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini⁹ i Strategije za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine¹⁰.

Ako se uzme u obzir da su specifični ciljevi Strategije definisani na prioritetnim pitanjima, od kojih je na prvom mjestu „Jednakost i nediskriminacija“,

te da su za realizaciju odluke o usvajanju Strategije zadužena ministarstva koja donose akta u kojima je diskriminacija najveća, i to

⁶ „Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“, broj 11/09

⁷ Usvojena na Samitu Ujedinjenih nacija za održivi razvoj, 25. septembra 2015. godine

⁸ „Službeni glasnik BiH“ broj 66/16

⁹ „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 76/08

¹⁰ „Službene novine Federacije BiH“ broj 102/1

- **Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata/Federalno ministarstvo za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata**
- **Federalno ministarstvo rada i socijalne politike**
- **Federalno ministarstvo zdravstva**

Ova Strategija u čijoj su izradi „proizvođači“ diskriminacije učestvovali i usvojili je, predstavlja osnov i putokaz za pokretanje svih potrebnih aktivnosti koje će ići u pravcu ukidanja diskriminacije između osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka invaliditeta.

U tom kontekstu **sva navedena ministarstva u svojim posebnim zakonima, a u ovisnosti od djelatnosti, treba da ugrade i razrade temeljna načela utvrđena Zakonom o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore osobama sa invaliditetom, te da predvide i druga specifična prava koja mogu ostvariti osobe sa invaliditetom.**

IV- 1. Procjena invaliditeta - Igra procenata

Evidentna je diskriminacija osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka nastanka invalidnosti u pogledu obima i iznosa ostvarenih prava.

Medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja se obavlja za različite kategorije osoba sa invaliditetom po različitim propisima.

Mada se u Izmjenama 'Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom' uvela definicija invaliditeta prema UN Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom, ona se nedovoljno koristi kao polazište u kreiranju rješenja u oblasti socijalne zaštite.

U procjeni invaliditeta još uvijek se primjenjuju diskriminirajući pravilnici za utvrđuje stepena oštećenja koji nisu logičan slijed postupanja po definiciji invaliditeta. To dovodi do različitih ocjena, mišljenja i nalaza od strane ljeekarskih komisija Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja koji su posebno vidljivi kod korištenja prava na tuđu njegu i pomoć.

Procjenu invaliditeta u Federaciji BiH vrši Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja.

Na osnovu Zakona o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja i „Pravila Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja Upravni odbor Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja donio je „Pravilnik o kriterijima i postupku medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja“

Procjena u ovom sistemu završava sa priznavanjem statusa ratnog vojnog invalida ili civilne žrtve rata i utvrđenim stepenom invaliditeta.

U postupcima vještačenja već u samom Pravilniku vidljiva je podjela po oblastima. Rezultati te podjele je ta da su procenti oštećenja koja se utvrđuju ratnim vojnim invalidima veća od procenata oštećenja osoba sa neratnim invaliditetom.

U novousvojenoj „Strategiji za unapređenje prava i položaja osoba sa invaliditetom u Federaciji BiH (2016-2021)“, Aneks 1: „Lista propisa koji će biti predmet analize usklađenosti sa Konvencijom i propisa koji se trebaju donijeti“, u Tabeli – 'Oblast socijalna zaštita' navodi se kao obaveza donošenja „Jedinstvena lista invalidnosti – rok 2017. godina“

'Jedinstvena lista invalidnosti' je pripremljena i još uvijek je u proceduri donošenja. Po ovoj Listi će Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja na jedinstven način vršiti ocjenjivanje stepena oštećenja organizma bez obzira na uzrok nastanka invalidnosti, čime se otklanja diskriminacija po ovom osnovu u ocjenjivanju stepena invalidnosti.

Prema navedenoj Listi, ostaje utvrđivanje invaliditeta od 20% pa na više za RVI.

Nadležne institucije koje treba da potvrde urađeni prijedlog 'Jedinstvene liste invalidnosti' jesu one koje, svaka u okviru svoje nadležnosti, vrše nadzor nad zakonitosti rada Instituta, i to:

1. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike,
2. Federalno ministarstvo zdravstva,
3. Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata/Federalno ministarstvo za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata,
4. Federalno ministarstvo pravde i
5. Federalno ministarstvo finansija/Federalno ministarstvo financija,

Prema informacijama iz Ministarstva rada i socijalne politike Federacije BiH, Upravni odbor Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja je usvojio Listu, te se očekuje dalja zakonska procedura za njeno konačno usvajanje.

V. Drugi zakoni

V-1. Zakoni koji definišu materijalna davanja

1.1. Bilo bi neophodno izvršiti izmjene u „Zakonu o pravima branilaca i članova njihovi porodica“¹¹

Za ocjenjivanje stepena invaliditeta ratnih vojnih invalida u Federaciji se koristi Jedinstvena međunarodna lista oštećenja, a ratni vojni invalidi se razvrstavaju u deset grupa sa najnižim stepenom invaliditeta od 20% invalidnosti tako da je sadašnje stanje dato u nastavku.

<u>Grupa</u>	<u>Procenat invalidnosti</u>	<u>Grupa</u>	<u>Procenat invalidnosti</u>
I	1. stepen 100%;	VI	60%
II	100%	VII	50%
III	90%	VIII	40%
IV	80%	IX	30%
V	70%	X	20%.

U „Naredbi o primjeni iznosa za određivanje visine mjesečnih novčanih primanja za korisnike braniteljsko-invalidske zaštite“¹², koju je donijelo Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata:

I - Utvrđuje se visina mjesečnih novčanih primanja korisnika braniteljsko-invalidske zaštite

I Vojni invalidi:

1. Lična/osobna invalidnina(po članu/članku 12. Zakona)

- Grupa invaliditeta- od I do X grupe
- Sa iznosima u KM - od 805,64 do 40,28

2. Dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica (po članu/članku 14. Zakona) navodi

Stepen	Iznos u KM
--------	------------

¹¹ „Službene novine Federacije BiH, br. 33/04, 56/05 i 70/07, 9/10

¹² Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata

3. Ortopedski dodatak (po članu/članku 16. Zakona)

Stepen	Iznos u KM
▪ I	- 233,64
▪ II	- 177,24
▪ III	- 136,96

Ratnom vojnom invalidu koji ima više oštećenja I stepena, ortopedski dodatak iz stava/stavka 1. tačka/točka 1. ovog člana/članka, uvećava se za iznos od 58,41 KM.

1.2. S obzirom da je parlamentarnoj proceduri „Zakon o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osoba sa invaliditetom“¹³, **koji u Članu 9. navodi**

„Radi ostvarenja prava na naknadu za ličnu invalidninu, lica sa invaliditetom razvrstavaju se prema utvrđenom procentu oštećenja organizma u pet grupa i to:

- I grupa - lica sa invaliditetom sa 100% oštećenja organizma,
- II grupa - lica sa invaliditetom sa 90% oštećenja organizma
- III grupa - lica sa invaliditetom sa 80% oštećenja organizma,
- IV grupa - lica sa invaliditetom sa 70% oštećenja organizma,
- V grupa - lica sa invaliditetom sa 60% oštećenja organizma

postoje osnove za izradu novih zakonskih propisa kojima se otvorio proces rješavanje pitanja diskriminacije.

Prijedlog načina za promjene

U Zakonu o pravima branilaca i članova njihovih porodica, bi se moralo izvršiti usklađivanje i uvesti isti broj grupa po stepenu oštećenja, odnosno priznavanje prava od 60% do 100% invaliditeta.

- S obzirom da bi RVI sa oštećenjem organizma ispod 60% gubili prava na naknade, a da će za kategorizacije sa višim stepenom oštećenja, nadoknade biti smanjene neophodno je naći rješenje da RVI ne budu oštećeni, kroz borački dodatak iz posebnog Fonda.
- Treba odvojiti invaliditet bez obzira na uzrok, od kompenzacije, dodatka za stradanja u ratu.
- U tom smislu u Program rada Vlade Federacije Bosne i Hercegovine 2015 – 2018 u dijelu „Socijalna oblast“ planirana je kao Aktivnost 12 „Uspostava jedinstvenog vanbudžetskog Fonda za boračko invalidsku zaštitu i prenošenje svih nadležnosti sa općina, kantona i FBiH na taj Fond“. Ta se aktivnost nije našla u godišnjim programima Vlade FBiH za 2016., 2017.

U „Zakonu o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osoba sa invaliditetom“, u Poglavlju III - Osnovica za obračun i prihodovni cenzus

Član 14. glasi:

- Osnovica za određivanje mjesečnih novčanih primanja, prema ovom Zakonu, iznosi 274,00 KM.
- Osnovica iz stavka 1. ovog članka usklađivat će se jednom godišnje sukladno stopi inflacije za prethodnu godinu, a prema podacima Federalnog zavoda za statistiku i visini raspoloživih sredstava osiguranih u federalnom i kantonalnim proračunima.
- Odluku o usklađivanju osnovice donosi Vlada Federacije, najkasnije do 31.03. za tekuću godinu.

¹³ Web Doma naroda Parlamenta Federacije BiH, 'Zakoni u proceduri' broj 02-02-310/14 od 11.3.2014. godine

- Isplate mjesečnih novčanih primanja vršit će se iz Proračuna Federacije i kantonalnih proračuna na temelju planiranih sredstava za tekuću proračunsku godinu.

U ovom Nacrtu Zakona utvrđena je osnovica za određivanje mjesečnih novčanih primanja u iznosu od 274,00 KM, što predstavlja 80% od najniže cijene rada utvrđene Općim kolektivnim ugovorom¹⁴ koji je u to vrijeme bio na snazi, kao i način njenog usklađivanja.

Potrebno je u skladu sa principom zakona 'ista osnovica - isti nivo dostignutih prava' postići sporazum (dogovor) sa boračkom populacijom i ministarstvom koje im je nadležno, te ministarstvom finansija/financija da se osnovica utvrdi na realnim osnovama prema važećim propisima, od kojih se može uzeti u obzir novi Opći kolektivni ugovor.¹⁵

U istom Zakonu, u Poglavlju IV - PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 18. glasi:

„Svi organi i institucije u Federaciji u čijoj nadležnosti je zaštita osoba sa invaliditetom i pitanja od značaja za položaj osoba sa invaliditetom su dužne da u roku od jedne godine od dana stupanja na snagu ovog Zakona, usklade svoje zakone i donesu nedostajuće propise, u koje će ugraditi jedinstvena načela koja su u funkciji izjednačavanja potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te principe materijalne potpore osoba sa invaliditetom, u kojima će regulirati rokove i načine njihove praktične provedbe“.

U skladu sa prijedlogom „Strategije za unaprijeđenje prava i položaja osoba sa invaliditetom u Federaciji BiH“, u kojoj Vlada BiH otklanjanje diskriminacije po osnovu uzroka invalidnosti definiše kao prioritet u reformi socijalne zaštite, te Nacrtom Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osoba sa invaliditetom, te već navedenih međunarodnih dokumenata, ovi iznosi bi morali biti usklađeni.

Takođe, u Strategiji – poglavlje Prioriteti navodi se „Uspostavljanje Jedinstvenog registra korisnika prava iz oblasti socijalne i boračko-invalidske zaštite“ sa obrazloženjem: „Realizacijom ovog prioriteta omogućio bi se uvid u materijalna davanja koja se isplaćuju iz budžeta na svim nivoima vlasti, posebno naknada za osobe s invaliditetom, što bi omogućilo kreiranje i uspostavljanje adekvatnijih programa podrške i zaštite“.

Njihovo usklađivanje podrazumijeva dosljednu primjenu donesenih akata od strane Vlade Federacije, te pune saradnje između resornih ministarstva.

V-2. Zakoni koji definišu nematerijalna davanja

Ustav Federacije Bosne i Hercegovine propisuje da oblast zdravstva spada u podijeljenu nadležnost između Federacije Bosne i Hercegovine i kantona.

2.1. Zakon o zdravstvenom osiguranju¹⁶

Zakon o zdravstvenom osiguranju lica koja ostvaruju pravo na zdravstveno osiguranje definiše kao osiguranike, i predviđa osnove po kojima se ostvaruje osiguranje.

Federacija Bosne i Hercegovine, svim građanima garantuje neotuđivo pravo na ostvarivanje zdravstvene zaštite, odnosno pravo na pristupačnu zdravstvenu uslugu, standardne kvalitete

¹⁴ Opći kolektivni ugovor za teritorij FBiH (Službene novine FBiH 54/05 i 62/08)

¹⁵ „Službene novine Federacije BiH“ broj 48/16 i

¹⁶ "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11

jednakog sadržaja, uključujući osobe sa invaliditetom, koje ostvaruju zdravstvenu zaštitu pod jednakim uslovima kao i ostale osigurane osobe.

U ovom Zakonu nema diskriminacije po osnovu uzroka invaliditeta, što nikako ne znači da diskriminacija u ostvarivanju osnovnog ljudskog prava na zdravlje ne postoji u ovoj izrazito osjetljivoj oblasti.

2.2. Ortopedska pomagala

Zakon o zdravstvenom osiguranju - Poglavlje «Zdravstvena zaštita», član 33, usko definiše pravo na ortopedska i druga pomagala, kao i pravo na korištenje lijekova, kroz podzakonske propise koji se donose na nivou kantona.

Član 33 glasi:

„Osigurana lica, pored prava iz Člana 32. ovog Zakona imaju pravo, u skladu sa utvrđenom medicinskom indukcijom, na korištenje ortopedskih i drugih pomagala, stomatološko-protetsku pomoć i stomatološko-protetske nadomjestke, kao i pravo na korištenje lijekova čije je stavljanje u promet odobrila Vlada Federacije, a nalaze se na listi lijekova koji se osiguranicima mogu propisati na teret sredstava kantonalnog zavoda osiguranja.

Obim prava iz stava 1. ovog člana utvrdit će se kantonalnim propisima“.

Ovakvo rješenje da kantoni svojim propisima utvrđuju obim prava i postupak za njihovo ostvarivanje, bez kriterija utvrđenih na nivou Federacije, predstavlja generalni problem, jer proizvodi višestruku diskriminaciju, kako po vrsti invalidnosti, tako i po uzroku njenog nastanka. Istovremeno dolazi i do teritorijalne diskriminacije.

Pravo na pomagala osobe sa „neratnim“ invaliditetom ostvaruju preko kantonalnih Zavoda zdravstvenog osiguranja i akata koje ti zavodi donose (pravilnici, urebe, liste.....).

U Federaciji BiH stanje je sljedeće:

- Ostvarivanje prava na pomagala na nivou entiteta i/ili kantona je neujednačeno ili ih nema
- Učešće Zavoda je neujednačeno i generalno je nedostatno za kvalitetna pomagala
- U pojedinim kantonima postoji diskriminacija u odnosu «ne-ratni» i RVI, gdje isto pomagalo RVI ostvaruju pod znatno povoljnijim uslovima, odnosno aktima sa proširenim pravima.

To znači da se za RVI donose druge liste ili proširuju važeće sa tzv „dodatnim pravima“ kojima se proširuju prava na dobijanje ortopedskih i drugih pomagala u smislu da se odobravaju pomagala kojih u aktima zavoda za „neratne“ osobe sa invaliditetom nema, ili su za ista pomagala predviđaju kraći rokovi, veće učešće zavoda, itd.

Na ovaj način RVI ostvaruju neuporedivo kvalitetnija pomagala, što podrazumijeva da su im mogućnosti za samostalnost i uključivanje u društvenu sredinu dostupnije.

Možemo konstatovati da osnovni zakon u svom izvornom tekstu ne definiše diskriminaciju, ali je otvorena mogućnosti za donošenje bezbrojnih dodatnih akata sa dodatnim pravima za RVI.

U novousvojenoj „Strategiji za unaprijeđenje prava i položaja osoba sa invaliditetom u Federaciji BiH“ u skladu sa načelima Strategije, i u oblasti zdravstva se promoviraju jednakost i nediskriminacija.

U vezi sa zdravstvenim osiguranjem, treba skrenuti pažnju na „Odluku o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava“,¹⁷ koja ima za cilj ujednačavanje prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja na teritoriji cijele Federacije Bosne i Hercegovine. Osnovni paket sadrži i „Listu ortopedskih pomagala“. Međutim, ova lista se ne primjenjuje.

U Strategiji, Specifični cilj 5. glasi: „Unapređivati kvalitetu i dostupnost usluga te uspostavljati nove usluge u skladu sa potrebama osoba s invaliditetom“

Aktivnosti u okviru Specifičnog cilja 5. su sljedeće:

5.9. Analizirati listu ortopedskih pomagala, revidirati istu u koordinaciji sa kantonima, te u skladu sa finansijskim mogućnostima kantona, osigurati sredstva za implementaciju.

5.10. Izraditi Uputstvo o načinu ostvarivanja prava i korištenju ortopedskih i drugih pomagala koja se mogu propisivati u okviru obaveznog zdravstvenog osiguranja, u saradnji i uz konsenzus kantona.

Rok je 2018. godina.

VI – Opšti zaključak i preporuke

U skladu sa

- Analizom sistemske diskriminacije osoba sa invaliditetom po osnovu uzroka invalidnosti između ratnih i neratnih OSI,
- Zaključcima sa održanih „Okruglih stolova“ i „Fokus grupa“ osoba a invaliditetom,
- UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom,
- Usvojenom Strategijom za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine (2016-2021.),
- Nacrtom Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore osobama sa invaliditetom,

Mogu se dati generalne preporuke:

1. Neophodno je usklađivanje zakonskih i podzakonskih propisa koje se bave pitanjima invaliditeta u Federaciji sa UN Konvencijom o pravima OSI
2. Dosljedna primjena svih odredaba Strategije za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji BiH (2016-2021.);
  - a. Usvajanje Jedinstvene liste invalidnosti
  - b. Organizovanje Kampanje za izradu izmjena i dopuna „Jedinstvene Liste ortopedskih i drugih pomagala u Federaciji BiH“
3. Nastavak zagovaračke kampanje za usvajanje „Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore osobama sa invaliditetom“

---

¹⁷ „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 21/09